

Ruská pravoslávna cirkev v totalitnom režime

„Ja karhám a trescem tých, ktorých milujem. Bud' teda horlivý a rob pokánie.“¹

Historici, teológovia, ale aj politológovia sa v poslednom čase veľmi zaujímajú počtom veriacich o jednu z najväčších miestnych Pravoslávnych cirkví a to o Ruskú pravoslávnu cirkev – Moskovského Patriarchátu, ktorá pôsobila v 20. storočí a zažila jednu z najväčších skúšok v dejinách svojej existencie. Nie náhodou Alexander Solženicyn nazýva 20. storočie „smutnou dobou“. Iní autori² však toto obdobie charakterizujú z cirkevného pohľadu trochu tvrdsie a to ako dobu antichrista, temna, bezbožnosti, bohorúhačstva a satanizmu³. Novodobí historici rodia sa vzťah medzi štátom a Cirkvou nazvali „križiackou výpravou proti pravosláviu“⁴ a všetkému kresťanskému a tradičnému.

Jedná svätá všeobecná a apoštolská Cirkev⁵ t.j. Christova Cirkev je vždy od svojho vzniku eschatologická⁶, a preto neustále s vierou a pokorou

¹ Zj 3, 19.

² Pozri РЕГЕЛЬСОН, Л.: *Трагедия русской церкви*. Москва 1996, s. 5; porovnaj ПОСПЕЛОВСКИЙ, Д.: *Русская православная церковь в 20 веке*. Москва 1995.

³ Pozri САР, А.: Existovalo v ZSSR „ateistické náboženstvo“ či azda išlo o „boľševický satanizmus“? In: *Pravoslávny teologický zborník XXXV (20)*. Prešov 2009, s. 78-94.

⁴ Pozri Politika novej vlády a jej vzťah k Ruskej pravoslávnej cirkvi. In: САР, А.: *Святý novomučeník a vyznáвач patriarcha Tichon (Bellavin)*. Prešov 2002, s. 61-95.

⁵ Niceocarihradský symbol viery zo 4. storočia takto definuje Christovu Cirkev.

⁶ „Maran atha, Maran tha alebo Maranatha“ – 1Kor 16, 22; (Pozri HERIBAN, J.: *Sväté Písmo Starého i Nového Zákona*. Trnava 1996, s. 2415; ORTKEMPER, F.: *První list Korinťanum*. Kostelní Vydří 1999, s. 161) starobylá aramejská modlitba (zvolanie, výkrik), ktorú používali kresťania prvotnej Cirkvi, čím vyjadrovali vrúcnu túžbu po druhom prípade Pána. Význam modlitby: „Náš Pán prišiel, alebo Pane náš, príjď!“ Christova Cirkev očakáva koniec sveta neustále a preto máme byť neustále pripravení, lebo nevieme kedy sa to stane. Máme sa podobať rozumným pannám, ktoré si zobrali do zásoby olej a neustále očakávajú príchod ženícha. (Pozri Mt 25, 1-13).

očakáva príchod Syna Božieho, pretože nikto z ľudí nevie kedy nastane. Zvlášť intenzívne prežívali kresťania eschatológiu, keď prichádzali na Cirkev prenasledovania. Práve v kritických časoch nachádzali kresťania pre seba útechu v čítaní Zjavenia svätého Jána a tiež v proroctvách Svätého Písma o konci sveta. A práve tento „koniec“¹ malo možnosť vidieť v ZSSR na vlastné oči množstvo ľudí Ruskej pravoslávnej cirkvi vo väčšine prípadov nespravodlivo a bezdôvodne odsúdených na nútené práce v neľudských podmienkach koncentračných táborov tzv. gulagov na Sibíri.

Podľa Dimitrija Pospelovského² je totalitarizmus jedna z najhroznejších a najnebezpečnejších duchovných chorôb 20. storočia, ktoré stálo ľudstvo milióny ľudských obetí. V tomto storočí nejde iba o obyčajné pohlúdenie človeka, ktoré v dejinách ľudstva nastalo veľa krát, ale najmä o vzburu proti všetkému kresťanskému a tradičnému, proti Bohu a Christovej Cirkvi. Na čele Ruskej pravoslávnej cirkvi³ v tom najťažšom období r. 1917-1925 stál patriarcha Tichon⁴. Veľké politické zmeny a tragické udalosti, akými boli prvá svetová vojna, pád monarchie, dočasná vláda, „Veľká októbrová socialistická revolúcia“⁵, vláda sovietskych, občianska vojna, hladomor, bolševický teror, charakterizovali epochu, v ktorej žil a pôsobil vyššie spomenutý patriarcha. Duchovná kríza a obrovská túžba po reformách⁶ priniesli ruskému národu aj

¹ Obrazne povedané, pretože mnohí kresťania si ozaj mysleli, keď videli čo sa okolo nich deje, že skutočne nastal koniec sveta. Fyzická likvidácia pravoslávneho kleru a laikov, ktorí sa postavili na obranu Cirkvi, vykrádanie a búranie chrámov a monastierov, pálenie starobyklých ikon, bohorúhačské odhaľovanie ostatkov svätých, premena chrámu na múzeum ateizmu či kláštora na koncentračný tábor, agresívna ateistická propaganda, to všetko boli konkrétne príznaky, ktoré svedčili o apokalypse odohrávajúcej sa v ZSSR.

² ПОСПЕЛОВСКИЙ, Д.: *Тоталитаризм и вероисповедание*. Москва 2003.

³ Ďalej iba RPC.

⁴ Pozri CAP, A., *cit. dielo*, s. 30.

⁵ Ďalej iba VOSR.

⁶ Ruská pravoslávna cirkev v 1917-1918 mala miestny snem a bola pripravená pracovať v novom 20. storočí. Namiesto toho však bola štátom iba trpená a mohla byť rada, že

väčšinouvej Pravoslávnej cirkvi nemalé problémy. Nie náhodou odborníci hovoria o Golgote patriarchu Tichona,¹ ktorý sa snažil viesť kormidlo lode, ktorá plávala na rozbúrenom mori sveta. Približne štyri milióny ľudí emigrovalo² z Ruska s ústupom Bielej Armády. Po prvých asi troch rokoch od „VOSR“ z celkového počtu okolo 200 pravoslávnych biskupov na slobode ostali iba štyria. Samotný patriarcha Tichon bol vo väzení. Naladiť vzťahy medzi štátom a Cirkvou nebolo ľahké najmä preto, že ateistická ideológia sa stala štátnym „náboženstvom“³ a Cirkev bola oddelená od štátu, čo v podstate znamenalo, že bola postavená mimo zákon. Tak prišla Cirkev v Rusku o finančné účty, hnutelný a nehnuteľný majetok⁴. Po smrti patriarchu Tichona⁵ sa stal zástupcom moskovského patriarchu celej Rusi metropolita Sergej⁶, za

nejakým spôsobom vôbec prežila. Najväčšie problémy, ktorá Cirkev respektíve patriarcha Tichon musel(a) riešiť, boli tzv. obnovlenci, ktorí podporovaní boľševickou vládou spôsobili v Cirkvi rozkol. (Pozri ЛЕВИТИН, А. a kol.: *Очерки по истории русской церковной смуты*. Москва 1996; porovnaj СОЛОВЬЕВ, И.: *Обновленческий раскол*. Москва 2002). Ďalší cirkevný rozkol nastal s Ruskou pravoslávnu cirkvou v zahraničí nám známy z histórie ako „Karlovacký rozkol“. Práve biskupi a duchovní pôsobiaci v Ruskej pravoslávnej cirkvi v zahraničí tzv. „Slobodnej -Zarubežnej Cirkvi“ sa odmietli podriaďovať zákonnému a kanonickému patriarchovi Tichonovi. Tento cirkevný rozkol sa pred niekoľkými rokmi podarilo vyriešiť RPC a to metropolitovi Lavrovi (Škurla) a moskovskému patriarchovi Alexejovi II. Obaja spomenutí hierarchovia už prebývajú v nebeských príbytkoch. (Pozri САР, А.: *Ruská pravoslávna cirkev v zahraničí v čase patriarchu Tichona (Bellavina), alebo počiatky Karlovackého rozkolu*. In: *Pravoslávny teologický zborník*, XXVI/11Prešov 2003, s. 119-129).

¹ Občianskym priezviskom Bellavin.

² Pozri НАЗАПОВ, М.: *Миссия русской эмиграции*. Москва 1994; porovnaj НАЗАПОВ, М. Диалог РПЦЗ и МП: „Соединение может быть только в Истине“. Москва 2004.

³ Známy pravoslávny teológ Sergej Bulgakov nazýva toto nové sovietské náboženstvo „vojnovým ateizmom komunistickej sekty“.

⁴ Chrámy, monastiere, teologické a cirkevné školy, útulky, farské budovy, cirkevné tlačiarne a pod.

⁵ R. 1925.

⁶ Stragorodskij.

čas ktorého neprestajne pokračovali útoky¹ zo strany štátu na Cirkev. Prakticky od r. 1917 do r. 1943 trval vo väčšej inokedy v menšej miere anticirkevný teror. Až r. 1943, keď metropolita Sergej, nepozerajúc na proticirkevnú politiku štátu, vyzval oficiálne kresťanov na obranu vlasti pred fašizmom, teraz sa zmiernil. Okrem iného týmto aktom dosiahla RPC aj to, že štát dal súhlas na to, že bola ako právny subjekt oficiálne zaregistrovaná. Na čele tejto už „oficiálne zaregistrovanej“ Cirkvi miestnym snemom bol riadne zvolený a inaugurovaný patriarcha Alexej I.², ktorý viedol túto duchovnú inštitúciu od r. 1945 do r. 1970. Po smrti posledne menovaného patriarchu od r. 1971 do r. 1990 bol na čele RPC patriarcha Pimen³. Už na sklonku života posledne menovaného patriarchu t.j. po nástupe prezidenta M. Gorbačova nastalo značné oteplenie vzťahov medzi štátom a RPC. Za ďalšieho patriarchu bol 3.5.1990 miestnym snemom RPC riadne zvolený nový patriarcha Alexej II.⁴, za čias ktorého nastal rozpad totalitného režimu v ZSSR.

Boj, ktorý viedli ľudia v 20. storočí voči Bohu a Cirkvi, alegoricky dosť pripomína zápas Jakuba⁵, ktorý bojoval s Bohom, v podobe anjela. Rozdiel bol však v tom, že starozákonný patriarcha Jakub ostal verný Bohu a dostal meno Izrael. Ako môže niekto bojovať s Bohom a Cirkvou a necítiť⁶ Jeho - Jej

¹ Pozri CAP, A.: Boľševický teror v praxi a niektoré brutálne popravky likvidovaných klerikov a mníchov Ruskej pravoslávnej cirkvi. In: *Pravoslávny teologický zborník*. XXVII (12) Prešov 2004, s. 466-478.

² Občianskym menom Simanskij Sergej Vladimirovič.

³ Občianskym priezviskom Izvekov.

⁴ Občianskym priezviskom Ridiger.

⁵ 1Mjž 32, 25-33.

⁶ Nie vždy boli ľudia necitliví. Spomínam si na jeden príbeh istého človeka, ktorý v mladosti bol boľševikom a v starobe rozpovedal svoj životný príbeh istému biskupovi. Tento človek dostal úlohu namontovať v noci do chrámu nástražný bombový systém, ktorý mal umiestniť pod zázračnú ikonu. Explózia mala nastať na druhý deň počas bohoslužby, kedy sa k ikone prichádzali pokloniť obrovské masy veriacich ľudí. Tento človek z diaľky pozoroval či v chráme nastane výbuch. Predtým si pomyslel. „Bože ak si, určite svojich ľudí ochrániš“. Výbuch nenastal a tento človek, ktorý emigroval zo ZSSR sa tesne pred smrťou

duchovnú silu je pre mňa tajomstvom. Boj proti Bohu je vždy predurčený na porážku človeka a jeho politického systému. A to sa stalo aj v ZSSR. Cirkev, ktorá bola takmer do samotných základov zničená,¹ prežila a prebúdza sa postupne k duchovnému životu, ale totalitný politický systém sa prirodzene rozpadol a zanikol. Duchovná, teologická, vedecká, kultúrna, umelecká, vojenská a politická elita ruského národa padla za obeť tomuto bohoboreckému režimu. Štatistiky hovoria, že za celé obdobie totalitného režimu v ZSSR bolo fyzicky zlikvidovaných 200 000² pravoslávnych biskupov, kňazov, diakonov, mníchov a mníšok a 50 miliónov až 100 miliónov ľudí. RPC na jubilejnom sneme r. 2000 v znovupostavenom chráme Christa Spasiteľa v Moskve kanonizovala za novomučeníkov a vyznávačov cársku rodinu Nikolaja II. Romanova a ďalších okolo³ 1300 biskupov, kňazov, diakonov, mníchov, mníšok a laikov. Ja osobne som mal tu česť byť osobne na tejto slávnostnej udalosti spoločne s už nebohým metropolitom Nikolajom⁴, arcibiskupom prešovským.

Verím, že na Rusko, ktoré zažilo v 20. storočí jedno z najväčších kresťanských prenasledovaní všetkých čias, budeme hľadiť všetci s úctou

spovedal z tohto hriechu biskupovi v Nemecku a týmto spôsobom pochopil a uveril, že Boh existuje. O teroristovi 20. storočia, ktorý nechce zabiť reálneho protivníka - nejakého funkcionára, štátneho zamestnanca, alebo monarchu, ale bombu kladie pod ikonu Bohorodičky spomína Gerd Štriker. (Pozri ШТРИККЕР, Г.: *Русская православная церковь в советское время. Т 1.* Москва 1995, s. 21).

¹ O stave Pravoslávnej cirkvi v 20. storočí hovorí významný pravoslávny spisovateľ Alexander Solženicyn, ktorý sám prežil nútené práce. (Pozri САР, А.: Alexander Solženicyn a jeho pohľad na Ruskú pravoslávnu cirkev v 20. storočí. In: *Pravoslávny teologický zborník*, XXVIII (13) Prešov 2005, s. 282-290; porovnaj СОЛЖЕНИЦЫН, А.: *Россия в обвале.* Москва 2002, s.180-186).

² Do tohto počtu treba pravdepodobne zaradiť aj čtecov, hypodiakonov, regentov. (Pozri ПОСПЕЛОВСКИЙ, Д.: *Православная Церковь в истории Руси России и СССР.* Москва 1996, s. 272).

³ Pozri menný zoznam všetkých kanonizovaných novomučeníkov - *Служба собора новомучениковъ и исповедниковъ российскихъ.* Москва 2003, s. 52-82.

⁴ Kocvárom.

a obdivom a nebudeme na tento štát hľadieť jednostranne iba z pohľadu vzniku jedného nebezpečného totalitného režimu.